

Länsstyrelsen
Värmland

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0610163 Torgilsrudsälven

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av utpekade områden med höga naturvärden inom EU. Målet med nätverket är att hejda utrotningen av vilda djur och växter och hindra att deras livsmiljöer förstörs. Nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete med att bevara biologisk mångfald. Alla medlemsländer har ansvar att peka ut representativa områden för fåglar som är angivna i EUs fågeldirektiv (SPA) och för naturtyper och arter som är angivna i EU:s art- och habitatdirektiv (SCI/SAC). Genom utpekandet åtar sig länderna att långsiktigt bevara de utpekade naturvärdena i områdena. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en bevarandeplan. I några fall där Natura 2000-området också är naturreservat skrivs en kombinerad bevarandeplan och skötselplan. Bevarandeplanen ska innehålla en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras. Bevarandemålen formuleras utifrån de förutsättningar som de utpekade arterna och naturtyperna behöver för att de ska ha gynnsamt bevarandetillstånd i området. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper samt behov av bevarandeåtgärder, t.ex. skydd eller skötsel, ska också beskrivas. Informationen ska ligga till grund för förvaltning och tillståndsprövning enligt miljöbalken.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. Uppgifterna skiljer sig i vissa fall från vad som är beslutat av regeringen och kommer av Länsstyrelsen i dessa fall att föreslås som ändringar till regeringen vid nästa revideringstillfälle. Förvaltning och tillståndsprövning ska utgå från den verkliga förekomsten av naturtyper och arter, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar denna, även om uppgifterna inte har hunnit beslutas av regeringen.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen som är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är i sig inte ett juridiskt bindande dokument varför formell reglering av skydd eller skötsel kan behövas t.ex. i form av beslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som råder vid åtgärder eller verksamheter inom ett Natura 2000-område.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd kan även krävas för åtgärder utanför Natura 2000-området om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Inför en ansökan ska ett samråd hållas med Länsstyrelsen angående utformningen av tillståndsansökan och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning. Eftersom det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kräver tillstånd rekommenderas en tidig kontakt med Länsstyrelsen. Vid skogsbruksåtgärder hålls initialt ett samråd med Skogsstyrelsen. Information om Natura 2000 finns också på Länsstyrelsens webbsida eller genom kontakt med Länsstyrelsens enhet för naturvård på telefonnummer 010-224 70 00.

Foto: Länsstyrelsen Värmland

Överst vänster: violettkantad guldvinge, Dan Mangsbo - överst mitten: silvertärnor (D.M.) - överst höger: långskägg (D.M.)

nedtill vänster: vattendrag (D.M.) - nedtill höger: skog, Anders Tedeholm ©

Länsstyrelsen Värmland

651 86 Karlstad

010-224 70 00

www.lansstyrelsen.se/varmland

Länsstyrelsen
Värmland

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0610163 Torgilsrudsälven

Kommun: Eda

Områdets totala areal: 3,6 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-12-22

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-12-29

Markägarförhållanden:

Privat och statligt

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2001-05-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet:

3260 - Mindre vattendrag

1029 - Flodpärlmussla, *Margaritifera margaritifera*

1386 - Grön sköldmossa, *Buxbaumia viridis*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: Det främsta bevarandesyftet med detta område är att bevara naturtypen mindre vattendrag samt arten flodpärlmussla.

Motivering: Vattendraget har, trots antropogen påverkan, höga naturvärden med förekomst av flodpärlmussla, öring och flodkräfta. Genom beslut år 2016 är Torgilsrudsälven skyddat som naturreservat med syfte att återställa och bevara biologisk mångfald i ett fritt rinnande vattendrag med hög naturlighet, samt även att bevara omgivande strand- och skogsmiljöer med tillhörande skyddsvärda arter.

Prioriterade åtgärder: Dammar i vattendraget behöver åtgärdas och dessutom bör ytterligare

biotopvårdsåtgärder göras för att gynna flodpärlmussla och öring.

Beskrivning av området

Torgilsrudsälven sträcker sig mellan Nedre Lersjön i norr ner till Torgilsruds odlingslandskap i söder där älven förenar sig med Lässerudsbäcken. Där byter vattendraget namn till Lillälven, vilken sedan rinner ut i Kölaälven. Dammbyggnader finns vid Nedre Lersjön, Björnerud samt en trädgårdsdamm i södra delen. Vattendraget är bl.a. påverkat av fragmentering, flottningsrensning och kringliggande markanvändning. Torgilsrudsälven rinner genom sprickdalar där det kringliggande bergiga landskapet täcks av ett moränlager, men i dalens lägre partier täcks moränlagret av finsediment som består av lera och silt. Med åren har älven skurit sig genom finsedimentet så att den underliggande moränen blottats. Således består älvens botten åtminstone delvis av sten, grus och sand vilket utgör en bra livsmiljö för t.ex. flodpärlmusslan. Torgilsrudsälven kantas i norra och mellersta delen av skogsmark och i söder av jordbruksmark. Skogsmarken domineras av brukad granskog vilken längs vattendraget övergår i en smal lövbård vanligtvis dominerad av gråal och björk med inslag av asp och rönn. I anslutning till älven finns värdefull sumpskog. Mindre lövdungar förekommer delvis längs älvens kanter i odlingslandskapet. Till största delen används marken i Torgilsrud till vallodling och endast en mindre del utgör åker- och betesmarker. Dock finns det en betesmark där djuren går ända ut i vattendraget.

I eller i nära anslutning till vattendraget finns nyckelbiotoper och strukturelement som översilade klippor, strömnackar, höljor, tillrinnande vattendrag och oregerade sjöutlopp. Viss biotopvård har genomförts i älven för att gynna öringen och flodpärlmusslan. Torgilsrudsälven utgör ett kärnområde för den hotade flodpärlmusslan, vilket ger älven mycket höga naturvärden. Älven har ett reproducerande bestånd av flodpärlmussla samt ett bestånd av strömstationär öring. Bottenfaunan bedöms inte vara, eller obetydligt, påverkad av försurning. Bedömningen motiveras genom förekomsten av flera mycket känsliga sländarter, bl.a. dagsländorna *Baetis digitatus* och *Baetis muticus* samt nattsländan *Chimarra marginata*. Här finns även den känsliga gruppen bäckbaggar. Vidare finns här ett värdefullt bestånd av flodkräfta och dessutom har spår av utter noterats vid flera tillfällen under 2000-talet. Älvens steniga bottnar och syrerika strömmandeforsande vatten gynnar rik biologisk mångfald. Vidare är mängden död ved ganska stor i vattendraget. Vid inventering av mossor i två delsträckor av älven år 2012 hittades ett stort antal vedarter, bl.a. de rödlistade arterna *timmerskapania* och vedtrappmossa samt Natura 2000-arten grön sköldmossa.

Torgilsrudsälven har utpekats inom miljömålsarbetet (Levande sjöar och vattendrag) som ett av Värmlands skyddsvärda vattensystem, och det är utpekats som ett nationellt särskilt värdefullt vattendrag av Fiskeriverket och Naturvårdsverket. Älvens biologiska mångfald med flertalet skyddsvärda arter motiverar satsningar inom både kalkningsverksamheten och biologisk återställning. Sjöalkning sker i nuläget (2017) uppströms i Nordare Lersjön.

Inom vattenmyndighetens arbete med vattenförvaltning består Torgilsrudsälven av en vattenförekomst, SE 663809-129713. Vattenförekomsten bedöms ha måttlig ekologisk status enligt Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2013:19). Statusklassningens datum är 2013-11-01. Bedömningen baseras på fiskundersökningar som tyder på hydromorfologisk påverkan. Avvikelse i konnektivitet stöder bedömningen. Vidare bedöms vattenförekomsten vara påverkad av försurning, men kalkas/är påverkad av kalkning. Med stöd av vattenförvaltningsförordningen (SFS 2004:660) har det som miljö kvalitetsnorm beslutats den 13 december 2016 att god ekologisk status ska uppnås i vattenförekomsten senast år 2021.

Vad kan påverka negativt

Sammanfattande hotbild:

Skogsbruk är den dominerande markanvändningen i avrinningsområdet. Avverkning av kantzoner och körning med maskiner i vattendraget har förekommit. Verksamheter inom skogsbruket utgör det största hotet mot vattendraget. Bäver finns i vattendraget och kan påverka flodpärlmusslorna negativt. I direkt anslutning till älven, i dess nedre del, finns jordbruksmark. Odlingsaktiviteten är låg och brukandet är inriktat på vall. Enstaka betesmarker förekommer varav en där djuren går ända ut i vattendraget. Under 1986 utfördes arbeten på dammbyggnaden vid Nedre Lersjön vilket sannolikt förorsakade att stora mängder flodpärlmusslor frös ihjäl. Vattenkraft har tidigare utvunnits vid t.ex. Björnerud genom reglering av vattenföringen vid den uppströms belägna dammen vid Nedre Lersjön. Det förekommer även en trädgårdsdamm i södra delen av Natura 2000-området. Sammantaget bedöms hotbilden mot Torgilsrudsälven och dess flodpärlmusselbestånd som komplicerad med flertalet faktorer som kan påverka vattendraget, dess musselbestånd, samt arten grön sköldmossa negativt.

Observera att flertalet av de hot som beskrivs ovan och under respektive naturtyp och art, regleras genom beslut och skötselplan för naturreservatet. Genom beslut år 2016 är Torgilsrudsälven skyddat som naturreservat med föreskrifter och plan för skötsel och restaurering. Beslutet omfattar förutom älven även omgivande strand- och skogsmiljöer intill vattendraget.

Se även hotbild för respektive naturtyp och art under "Negativ påverkan".

Bevarandeåtgärder

Följande bestämmelser och åtgärder bidrar på olika sätt till att utpekade naturtyper och/eller arter uppnår och bibehåller gynnsamt bevarandetillstånd i Natura 2000-området.

Gällande regelverk 2017:

- Svenska Natura 2000-områden utgör riksintressen enligt 4 kap. 8 § miljöbalken.
- Enligt första stycket i 7 kap 28 a § miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd enligt första stycket krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området. Innan en tillståndsansökan lämnas in ska samråd hållas med Länsstyrelsen m.fl. (enligt 6 kap 4 § miljöbalken).
- Med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken får tillsynsmyndigheten i det enskilda fallet besluta om de förelägganden och förbud som behövs för att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av miljöbalken ska följas.
- Beslutade föreskrifter och skötselplan för naturreservatet Torgilsrudsälven. Hela Natura 2000-området omfattas av skydd som naturreservat.
- Strandskyddet omfattar land- och vattenområden inom 100 meter från delar av Torgilsrudsälvens strandlinje vid normalt medelvattenstånd enligt 7 kap. 14 § miljöbalken.
- Vid skötsel av jordbruksmark skall hänsyn tas till naturvårdens intressen (12 kap 7-10 §§ miljöbalken).
- Anmälningsplikt eller tillståndsplikt för vattenverksamhet råder enligt 11 kap. miljöbalken.
- För markavvattning råder tillståndsplikt enligt 11 kap. miljöbalken.
- Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2011:13) innebär krav på tillstånd för utsättning av fisk och vattenlevande kräft- och blötdjur.
- Myndigheter och kommuner ska enligt 5 kap. 3§ miljöbalken ansvara för att miljökvalitetsnormer för vatten följs.
- Vattenmyndighetens åtgärdsprogram för Västerhavets vattendistrikt (enligt Förordning 2004:660 om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön).

- Flodpärlmussla ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 2 och den är inte en prioriterad art där. Arten finns även upptagen i art- och habitatdirektivets bilaga 5 och betecknas med F i artskyddsförordningens (2007:845) bilaga 1.
- Det är förbjudet att fiska flodpärlmussla enligt 2 kap. 5 § förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.
- Grön sköldmossa är fridlyst enligt 8 § artskyddsförordningen (2007:845).
- Skogsstyrelsen har upprättat ett naturvårdsavtal (objektnr SK784-2006) för skogsbestånd i anslutning till älven.

Torgilsrudsälven ingår i fiskevårdsområde Lersjöarna.

Övriga bevarandeåtgärder:

I Torgilsrudsälven har det under 1990-talet gjorts manuella biotopvårdsåtgärder på vissa sträckor. En del bäverdammar har även rivits ut, och mellan 2007 och 2011 anlades några lekbottnar i vattendraget.

Nedan följer exempel på åtgärder samt hänsyn som bör tas i vattendragets närhet och i vissa fall även bör tillämpas i hela tillrinningsområdet:

(Observera att flera av punkterna nedan finns reglerade i reservatsbeslutet för Torgilsrudsälven.)

- Ytterligare biotopvård bör ske för att förbättra älven som öringbiotop, bl.a. skapa nya lekplatser, vilket även gynnar flodpärlmusslan.
- Åtgärdande av dammar i vattendraget för att skapa naturlig vattenföring och fria vandringsvägar.
- Fortsatt kalkning i den omfattning som behövs, vilket för vattendrag med flodpärlmussla innebär att pH-målet 6.2 inte bör underskridas vid något tillfälle under året. Kalkningen ska löpande utvärderas och anpassas för att ligga på en bra nivå.
- Inom jordbruket bör skyddszoner i form av obrukade eller oplöjda skyddszoner anläggas längs vattendraget. Detta för att minska tillförseln av näringsämnen och bekämpningsmedel.
- Tillräckliga kantzoner lämnas vid alla skogliga åtgärder. (Förbud mot skogsbruk gäller inom naturreservatet som förutom älven omfattar strand- och skogsmiljöer närmast vattendraget.)
- Överfarter i Torgilsrudsälven och i vattendrag som mynnar i Natura 2000-området ska undvikas. Måste överfarter anläggas så ska alternativa lösningar vara väl utredda och åtgärden samrådats med Länsstyrelsen för att inte orsaka skada.
- Avverkningsytor i älvens tillrinningsområde bör planeras så att ytavrinningen filtreras genom våtmarker eller andra fungerande ekologiska skyddszoner.
- Om skyddsdikning måste göras i tillrinningsområdet bör diken ej nå vattendragen. Vidare bör sedimentationsbassänger anläggas. Detta gäller samtliga diken innan de når Torgilsrudsälven, inklusive vägdiken, framförallt i samband med underhållsarbeten som t.ex. rensning.
- Virkeslagring bör inte ske i vattendragens kantzon.
- Rensning av diken, bäckar och åar undviks. Måste det genomföras för att bibehålla dess funktion ska samråd ske med Länsstyrelsen och utföras med stor hänsyn enligt miljöbalkens allmänna hänsynsregler.
- Uttag för bevattning bör ej göras vid lågt vattenstånd.
- Eventuellt krävs aktiva insatser för att minska bäverns aktiviteter i vattendraget. Bäverns påverkan i älven bör utredas med jämna mellanrum, t.ex. i samband med biotopkartering. Enligt Jaktförordningen får Länsstyrelsen ge tillstånd till att bävrars boplats och dammbyggnad förstörs. Tillstånd till sådan förstörelse under tiden den 1 september - den 30 april får dock endast lämnas om det är absolut nödvändigt för att förhindra allvarliga skador. Bävers dammbyggnad, men däremot inte boplats, får förstöras utan tillstånd under tiden den 1 maj – den 31 augusti i hela länet. Under tiden den 1 oktober – den 10 maj är det allmän jakttid på bäver.
- Vid djurhållning kan vissa delsträckor behöva stängslas ut för att undvika grumling av vattnet och trampskador på flodpärlmusslorna.
- Regionalt och lokalt samarbete inom avrinningsområden för genomförande av förebyggande

åtgärder och bevarande.

- Vid behov kan aktiva insatser behövas för att motverka främmande arter eller fiskstammar som kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering.
- Det är viktigt att desinficera redskap som ska användas i vattenmiljön för att undvika spridning av kräftpest.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet:

3260 - Mindre vattendrag

Areal: 3,6 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen omfattar små till medelstora naturliga vattendrag eller delar av vattendrag i flacka landskap samt i skogs- och bergslandskap. Den kännetecknas av naturliga variationer i vattenståndet och skiftande vattendynamik vilket skapar en variation av strandmiljöer och bottenar med förutsättningar för hög biologisk mångfald. Vattendragen har en vegetation med inslag av flytbladsväxter, undervattensväxter och/eller akvatiska mossor. Naturtypen omfattar vattendrag av strömordning oftast mindre än fyra och/eller en årsmedelvattenföring lägre än 20 kbm/s. Naturtypen avgränsas mot land av medelhögvattenlinjen. För att tolkas som denna naturtyp bör vattendraget, i huvuddelen av sin sträckning, inte vara avsevärt påverkat av eutrofiering, försurning eller fysisk påverkan (kontinuitet, hydrologi, markanvändning i närmiljö).

Naturtypen förekommer i samtliga regioner i Sverige. Enligt rapportering år 2007 fanns då 186 Natura 2000-områden utpekade för naturtypen i Sverige varav 161 områden i den boreala regionen som Värmland tillhör. Många av vattendragen i boreal region är påverkade av vattenreglering som motverkar naturliga vattenståndsfluktuationer vilket påverkar strandmiljöerna negativt. Nästan alla vattendrag är fysiskt påverkade, historiskt av flottledsrensning och idag framförallt av skogsbruk, jordbruk, reglering och annan exploatering. Hänsynen till strandmiljöerna är oftast inte tillräcklig i skogsbruket och funktionella kantzoner saknas ofta. Vattenkvaliteten är ofta bristfällig, och i många fall finns främmande arter eller fiskstammar. Statusen i regionen bedömdes år 2013 som otillfredsställande för naturtypen mindre vattendrag, och trenden visar på en fortsatt försämring.

Inom Natura 2000-området Torgilsrudsälven omfattar naturtypen hela arealen av området (3,6 ha). Naturtypens areal är fördelad på följande undertyper:
3260 mindre vattendrag ca 1,64 ha och 3261 mindre vattendrag flytbladstyp ca 1,93 ha. För ytterligare beskrivning av naturtypen (vattendraget) i området, se områdesbeskrivningen.

För att den ingående naturtypen mindre vattendrag ska uppnå och bibehålla gynnsamt bevarandetilstånd på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas:

- Naturlig vattendynamik som upprätthåller variationen gällande bottensubstrat, vegetation och strandstrukturer.
- Fria vandringsvägar (frånvaro av antropogena vandringshinder) i vattendraget såväl som i anslutande vattensystem.
- Naturlig artsammansättning (frånvaro av främmande arter eller fiskstammar).
- Naturliga omgivningar med strandskog/svämskog, våtmarker och mader för att upprätthålla livsmiljöer, vattenkvalitet och en naturlig näringsomsättning.
- Tillräckligt god vattenkvalitet samt minimerad påverkan från reglering, fragmentering och annan fysisk påverkan, så att en god eller hög ekologisk status enligt vattenförvaltningen uppnås eller bibehålls.
- Den för naturtypen karakteristiska vegetationen och strukturerna är en förutsättning för många av de typiska arterna som där har sin livsmiljö. Om de typiska arterna inte minskar påtagligt indikerar de att naturtypen upprätthåller viss kvalitet och viktiga ekologiska funktioner och därmed ett gynnsamt bevarandetilstånd för naturtypen.

Bevarandemål

Arealen av Mindre Vattendrag (3260) ska vara 3,6 ha. Vattendraget ska ha en naturlig eller naturliknande hydrologisk regim och det ska finnas forsande, strömmande och meandrande sträckor. Det ska finnas fria vandringsvägar för fiskar och andra vandringsbenägna arter i vattendraget såväl som till anslutande vattensystem. Vattenkvaliteten och försurningssituationen ska vara god. Vattendraget ska vara naturligt eller naturliknande med avseende på rätning och rensning samt innehålla naturliga strukturer. Det ska finnas en funktionell buffertzona i anslutning till vattendraget. Främmande arter eller fiskstammar ska inte förekomma. Typiska arter av fiskar och bottenfauna, samt den typiska arten flodpärlmussla, ska förekomma allmänt till rikligt. Ekologisk status i vattenförekomsten ska som lägst vara god enligt HVMFS 2013:19.

Negativ påverkan

Faktorer som utgör eller kan utgöra hot mot naturtypen är:

- Skogsbruk; slutavverkning, markavvattning, skyddsdikning och körning som medför markskador i tillrinningsområdet kan orsaka ökad belastning av humusämnen, grumling och öka risken för erosion. Avverkning av strandskogen ökar solinstrålningen, minskar tillgången på död ved och nedfall av organiskt material (löv etc.). Båda typerna av ingrepp förändrar hydrologi och struktur i strandzonen samt ger igenslamning av botten.
- Jordbruk; intensiv växtodling i strandzonen ökar risken för erosion/grumling samt läckage av näringsämnen och bekämpningsmedel. Upphörd hävd och/eller skogsplantering av strandnära ängar och mader ökar igenväxningstakten i strandzonen.
- Reglering av vattenföringen; småskalig utbyggnad i kvarvarande oreglerade vattendragssträckor eller fortsatt/ökad påverkan i redan reglerade vatten. Reglering kan orsaka störd flödesdynamik, fragmentering/vandringshinder, överdämning av våtmarks- och strandområden, torrläggning av vattendragssträckor och/eller ändrade näringsförhållanden.
- Kanalisering, fördjupning och invallning för att förhindra översvämning. Minskade vattenståndsvariationer och jämnare flöde orsakar mer ensartade botten- och strandmiljöer och minskar förutsättningarna för arter som är beroende av naturlig flödesdynamik.
- Vattenuttag under perioder med lågvattenflöde innebär risk för uttorkning, förhöjda vattentemperaturer och syrgasbrist.
- Utsättning av främmande arter eller fiskstammar kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering.
- Ensidigt fiske av vissa arter eller för hårt fiske i förhållande till vattendragets eller anslutande sjöars naturliga produktionsförmåga kan påverka konkurrensförhållanden och naturlig artsammansättning.
- Exploatering av strandområdet är negativt för möjligheten att upprätthålla naturliga strandmiljöer och riskerar att öka framtida efterfrågan om översvämningsskydd.
- Regleringskonstruktioner, broar och vägtrummor kan medföra fragmentering bland annat genom vandringshinder för vattenlevande organismer.
- Utsläpp av föroreningar från punktkällor, t.ex. avlopp, industri, täkt eller annan verksamhet riskerar att försämra vattenkvaliteten. Även exploateringsverksamhet som orsakar grumling och utsläpp av miljöfarliga ämnen.
- Utsläpp av föroreningar från antropogena diffusa källor, t.ex. försurande ämnen och miljögifter från skogsbruk eller annan verksamhet kan försämra vattenkvaliteten.
- Kalkning av omgivande våtmarker förändrar de fysiska och kemiska förutsättningarna för strandmiljöernas naturligt förekommande arter.
- Kalkning av naturligt sura (icke antropogent försurade) tillflöden och sjöar påverkar förutsättningarna för de arter som är anpassade till naturligt sura förhållanden.
- Upphörd kalkning eller utebliven önskvärd effekt av kalkning kan också utgöra hot mot naturtypen.

Se även "Vad kan påverka negativt" på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Torgilsrudsälven hyser skyddsvärda naturvärden trots antropogen påverkan av bl.a. reglering, fragmentering och flottledsrensning. Det finns flera partiella och definitiva vandringshinder inom området, varav en regleringsdamm vid Nedre Lersjöns utlopp. Älven har biotopkarterats 2005 och basinventerats 2008. Vid biotopkarteringen 2005 bedömdes 25,0 % av vattendragssträcken som försiktigt rensad och 4,6 % som kraftigt rensad, i övrigt orensat. Vidare bedöms vattenförekomsten ha måttlig status, en bedömning som baseras på fiskundersökningar som tyder på hydromorfologisk påverkan och stöds av avvikelser i konnektivitet. Elfisken visar på måttlig status enligt VIX, medan statusen för parametern bottenfauna har klassats som hög. Sammantaget bedöms bevarandetillståndet för naturtypen som icke gynnsamt, beroende på reglering, fragmentering och rensning vilket även påverkar livsmiljöerna för naturtypens typiska och karakteristiska arter negativt.

1029 - Flodpärlmussla, *Margaritifera margaritifera*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Flodpärlmusslan är knuten till rinnande vatten med sten-, grus- eller sandbottnar. Den förekommer i både större och mindre vattendrag både i skogs- och jordbrukslandskap, över hela landet. Strömhastigheten måste vara tillräckligt hög så att igenslamning, pålagring och inbäddning undviks under större delen av året. Musslorna blir könsmogna vid cirka 15-20 års ålder och kan bli över 100 år gamla.

För att arten ska kunna reproducera sig krävs ett permanent vattenflöde, relativt hög strömhastighet och i de flesta fall ett klart, syrerikt, näringsfattigt och välbuffrande vatten. Lokal reproduktion av öring eller lax är ytterligare förutsättningar för flodpärlmusslans överlevnad. Musslans larver lever som parasit på gälarna hos ung öring och lax och fiskarna utgör därmed en del av flodpärlmusslans livscykel. För att kunna tillväxa måste den lilla musslan hamna på en plats i en sand- eller grusbotten som genomströmmas av friskt vatten, så att musslan kan andas och filtrera näring. Spridning sker inom det aktivitetsområde som utnyttjas av småöringar, särskilt viktig är spridningen uppströms. Vandringshinder kan omöjliggöra återetablering av en utgången lokal population. Spridning sker normalt sett inte mellan vattensystem.

Under 1900-talet har arten gått kraftigt tillbaka inom stora delar av sitt utbredningsområde. Inventeringar visar att flodpärlmusslan är försvunnen från drygt en tredjedel av de lokaler i Sverige där den fanns under början av 1900-talet. Flodpärlmusslan förekommer uppskattningsvis i cirka 400 svenska vattendrag (2005). Trots den relativt stora förekomsten är arten rödlistad i landet, klassad till kategorin starkt hotad. Det stora problemet med flodpärlmusslan är att det i större delen av flodpärlmusslornas bestånd saknas föryngring, vilket på sikt leder till att arten dör ut. Flodpärlmusslan finns med på den internationella rödlistan då arten minskat starkt i hela sitt utbredningsområde. I Europa har arten minskat med hela 90 % under 1900-talet. Sett i ett internationellt perspektiv utgör Sverige och angränsande länder ett kärnområde för arten.

I Torgilsrudsälven inventeras flodpärlmussla regelbundet inom Länsstyrelsens miljöövervakning. Vid de senaste inventeringarna 2008, 2011 och 2014 uppskattades totalpopulationen av arten i vattendraget till 1 115 individer (år 2008), 1 461 individer (år 2011) och 1 472 individer (år 2014). Vid inget av dessa tre inventeringstillfällen påträffades musslorna mindre än 50 mm långa. Enstaka individer under 60 mm långa registrerades dock vid inventeringen 2014.

Bevarandemål

Det ska finnas ett livskraftigt och reproducerande bestånd av flodpärlmussla i området. Den uppskattade totalpopulationen bibehålls eller ökar jämfört med ett medelvärde av 2008, 2011 och 2014 års inventeringar (ca 1 350 individer). Minst 10 % av populationen ska utgöras av unga musslor mindre än 50 mm långa och det ska finnas musslor mindre än 20 mm långa.

Vattendraget ska utgöra lämplig livsmiljö för flodpärlmusslan. Vattenkvaliteten ska vara god med avseende på näringsämnen, förorening, organiska ämnen och partiklar, och vattenflödet permanent med en relativt hög hastighet. Det ska finnas strömmande och forsande partier samt lämpligt bottensubstrat för arten. Beskuggning ska finnas i tillräcklig omfattning så att kraftiga temperatursvängningar och höga maxtemperaturer undviks i vattendraget. En livskraftig och reproducerande öringstam är en förutsättning för att flodpärlmusslan ska kunna föryngras sig.

Negativ påverkan

Faktorer som utgör eller kan utgöra hot mot arten:

- Brist på lämpliga bottnar.
- Reglering minskar vattenhastigheten och leder till ökad sedimentation i fördämda delar. I korttidsreglerade vattendrag uppkommer stora och onaturliga flödesvariationer.
- Rensning leder till att musslor grävs bort och medför även ökad sedimenttransport och minskad habitatvariation i vattendraget.
- Fragmentering i kombination med små delpopulationer gör att lokala bestånd riskerar att försvinna.
- Trampskador från betesdjur (framförallt nötkreatur). Dels direkt mekanisk skada genom tramp, dels långvarig skada indirekt genom erosion och igenslamning i samband med trampskador i strandzonen.
- Avverkning/borttagande av skuggande träd och buskar längs mindre vattendrag leder till kraftiga temperatursvängningar med höga maxtemperaturer och ökad igenväxningsrisk.
- Körning i och vid vattendraget i samband med t.ex. skogsbruksåtgärder.
- Försämrade vattenkvalitet till följd av utsläpp av t.ex. försurande och syretärande ämnen och bekämpningsmedel.
- Övergödning leder till ökad produktion av organiskt material vilket bidrar till igenslamning och sänkta syrehalter.
- Vattenuttag kan leda till kraftigt varierande flöden med periodvis risk för låga syrekoncentrationer och torrläggning av små vattendrag.
- Försurning skadar flodpärlmusslan dels genom försämrade betingelser för öring, dels genom att musslorna får problem med kalkupptag och skalbildning.
- Hot mot öringens förekomst, spridning och lek, och därmed brist på värdfisk, vilket i sin tur hämmar förnyringen av flodpärlmussla.
- För mycket bäver; bäverdämmen skapar vandringshinder för värdfisken samt bromsar vattenflödet vilket kan leda till syrefattigt vatten och risk för igenslamning.
- Förekomst av främmande fiskarter som amerikansk bäckröding och regnbåge vilka kan konkurrera ut naturligt förekommande öring- och laxbestånd och därigenom påverka flodpärlmusslans reproduktion negativt.
- Effekterna av ökad vattenfärg (brunifiering) kan förmodas ha viss negativ effekt.

Se även "Vad kan påverka negativt" på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Torgilsrudsälven utgör ett kärnområde för flodpärlmusslan. Arten påträffas i hela älven, men genomförda inventeringar visar på en svag förnyring. Tidigare bedömningar (dock osäkra) av näringsämnen i vattenförekomsten Torgilsrudsälven tyder på otillfredsställande status. Älven är påverkad av försurning, men detta motverkas av kalkning. Utförda elfisken under perioden 1997-2015 visar på ett reproducerande bestånd av öring (värdfisk för flodpärlmussla) då såväl årsungar som äldre öringar har registrerats. Dock har öringtätheten varierat mycket mellan olika år och vid det senaste elfisket 2015 påträffades inga årsungar utan endast äldre individer. Vandringshinder i älven minskar öringens möjligheter till vandring, vilket även påverkar flodpärlmusslans spridning negativt. Sammantaget bedöms bevarandetillståndet för flodpärlmussla som icke gynnsamt eftersom målet på ett livskraftigt och reproducerande bestånd inte kan anses som uppfyllt. En orsak till detta kan vara att vandringshindren i älven påverkar artens möjligheter till spridning negativt. Andra möjliga orsaker är reglering vilket bl.a. kan påverka strömningsförhållanden negativt, samt eventuella brister i vattenkvalitet.

1386 - Grön sköldmossa, *Buxbaumia viridis*

Artens förekomst är ej fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Grön sköldmossa förekommer i olika typer av frisk till fuktig barrskog och blandskog. Arten växer på multnande stammar och stubbar, oftast murken och mjuk ved av gran men ibland även tall och lövträd. I sällsynta fall kan den även förekomma direkt på humusrik skogsmark. Grön sköldmossa finns framför allt i skog med fortlöpande tillförsel av mjuk död ved. Sådana förhållanden är vanligast i skog som lämnats till fri utveckling med tillhörande intern beståndsdynamik och småskaliga naturliga störningar. Arten förväntas normalt kunna sprida sig som mest en meter vegetativt och effektivt en kilometer med sporer under en 10-årsperiod.

Vid inventering 2012 har grön sköldmossa observerats på sammanlagt 9 stockar inom den norra halvan av Torgilsrudälven. I inventeringsrapporten anges att vattendraget kantas av äldre grandominerad skog och på de inventerade vattendragssträckorna är mängden död ved ganska stor. Där finns både stocksamlingar, rester av dammanläggningar och spridda enstaka träd, både i och ovan svämzonen.

För att den ingående arten grön sköldmossa ska uppnå och bibehålla gynnsamt bevarandetillstånd på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas:

- Kontinuerlig tillgång på lämplig ved inom spridningsavstånd på varje lokal.
- Skog med intern beståndsdynamik och småskaliga naturliga störningar.

Bevarandemål

Grön sköldmossa ska finnas i området i för arten lämplig livsmiljö. Artens populationsutveckling ska vara stabil och inte visa på bestående nedgång. Livsmiljön bestående av lågor med minst 20 cm diameter av främst gran i områdets skogsmiljöer ska förekomma i sådan omfattning att arten kan fortleva långsiktigt i området.

Negativ påverkan

Faktorer som utgör eller kan utgöra hot mot arten:

- Skogsavverkning (ökad exponering och uttorkning).
- Brist på lämpligt habitat genom oregelbunden tillförsel av grov död ved (med tät markkontakt) i skogen.
- Fragmentering. En fortsatt minskning av skog med död ved gör att avståndet mellan exemplar blir så långt att de isoleras från varandra.

Bevarandetillstånd

Grön sköldmossa har observerats på 9 stockar vid inventering 2012. Det saknas uppgifter ifall sporkapslar förekommer eller inte, så det är okänt om arten sprider sig vegetativt eller genom sporer i området. Mängden död ved i vattendraget är ganska stor, och tillgång på lämpliga lågor bör finnas eftersom en äldre grandominerad skog rimligtvis nyskapar lämpligt substrat. Utifrån befintliga uppgifter bedöms bevarandetillståndet som gynnsamt, trots vissa oklarheter angående tillgång på lämpligt substrat och artens spridningsmöjligheter. För att kunna göra en säkrare bedömning behöver angivna oklarheter utredas vidare. Arten kan med fördel även eftersökas inom andra delar av Natura 2000-området för att få ett säkrare underlag om den totala populationen i området.

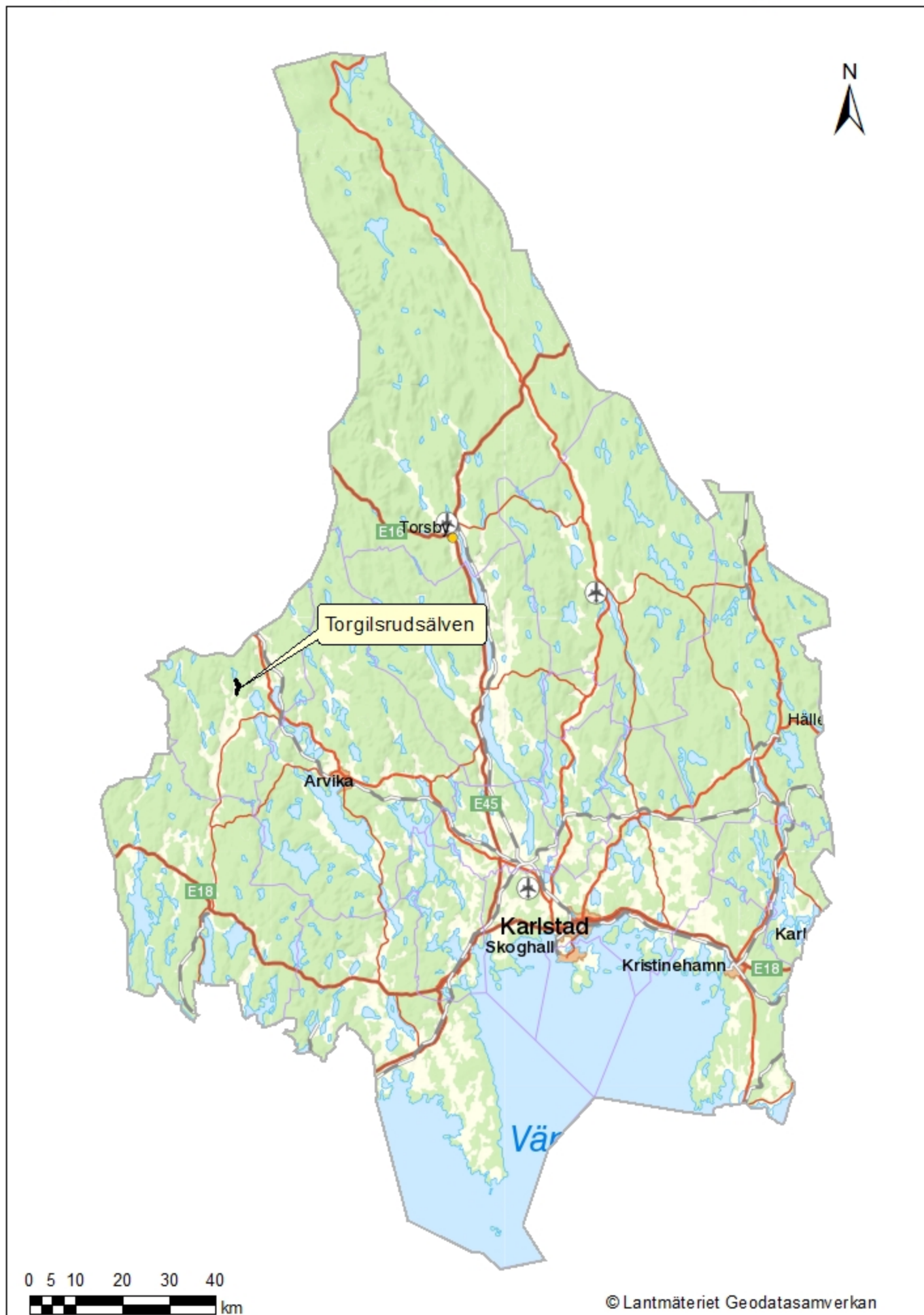
Dokumentation

- Artportalen. ArtDatabanken SLU. Uttag 2017-09.
- Havs- och vattenmyndigheten. Handledning för miljöövervakning, undersökningstypen Stormusslor. Version 1:3: 2016-11-01.
- Johansson, Bo-Erland. Uppdrag från Länsstyrelsen 2004. PM - Beskrivning av hotbild och förslag till bevarandeåtgärder och skydd för Torgilsrudsälven.
- Länsstyrelsen Värmland. Miljöövervakning av flodpärlmussla i Värmlands län - Inventeringsdata och populationsuppskattning för Torgilsrudsälven 1997, 2001-2002, 2005, 2008, 2011 och 2014. Opublicerat.
- Länsstyrelsen Värmland. S-län Kalkdatabas. Uppgifter hämtade 2017-xx-xx.
- Länsstyrelsen Värmland. 2007. Strategi för formellt skydd av skog i Värmlands län. Rapport 2007:5.
- Länsstyrelsen Värmland. 2007. Strategi och plan för restaurering av vattendrag i Värmlands län - Levande sjöar och vattendrag, delmål 2. Publ nr 2007:21.
- Länsstyrelsen Värmland. 2008. Basinventering av Natura 2000-vattendragen.
- Länsstyrelsen Värmland. 2010. Bevarandeplan för Natura 2000-området Torgilsrudsälven. Fastställd 2010-05-10.
- Länsstyrelsen Värmland. 2012. Inventering av skapanior i tre vattendrag i Värmland 2012. Publ.nr. 2013:07.
- Länsstyrelsen Värmland. 2013. Biotopkartering vattendrag i Värmlands län - Sammanfattning av data för vattenbiotoper och vandringshinder 2005-2010. Bilaga 5 Byälvens ARO 2 (2). Publ.nr. 2013:30.
- Länsstyrelsen Värmland. 2016. Bildande av naturreservatet Torgilsrudsälven, Eda kommun. Beslut 2016-12-20.
- Naturvårdsverket. 2004. Handledning för miljöövervakning, undersökningstyp Övervakning av stormusslor. Version 1:1: 2004-2010.
- Naturvårdsverket. 2005. Åtgärdsprogram för bevarande av flodpärlmussla. Rapport 5429.
- Naturvårdsverket. 2011. Art- och naturtypsvisa vägledning. 3260 Mindre vattendrag, 1029 Flodpärlmussla och 1386 Grön sköldmossa. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Skyddade-omraden/Natura-2000/
- Skogsstyrelsen. 2000. Skogsbruk vid vatten. Skogsstyrelsens förlag. Jönköping.
- Skogsstyrelsen. SKSFS 2011:7. Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen.
- Svenskt ElfiskeRegiSter (SERS). 2017. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Institutionen för akvatiska resurser. <http://www.slu.se/elfiskeregistret> [2017-09-06]. Elfiskedata för lokalerna 6639150-1297450 Gryttved och 6640590-1297190 Sågåsen.
- VISS (Vatteninformationssystem Sverige). Uppgifter hämtade 2017-09-06 från <http://viss.lansstyrelsen.se/>

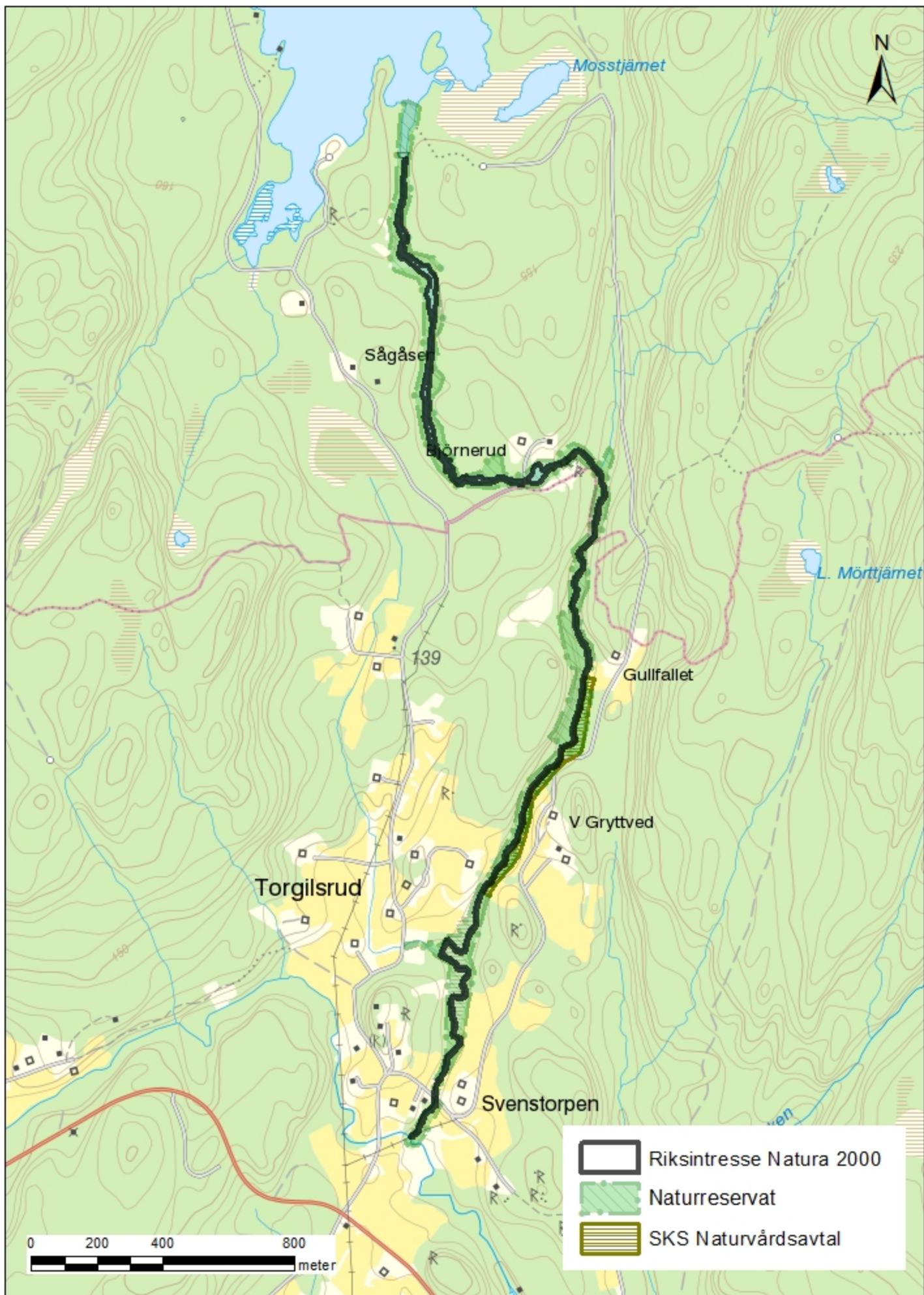
Bilagor

1. Översiktskarta
2. Karta över Natura 2000-områdets och naturtypens avgränsning

Bilaga 1. Översiktskarta med markering för Natura 2000-området Torgilsrudsälven

Bilaga 2. Karta med Natura 2000-områdets avgränsning, tillika naturtypens avgränsning. Även naturreservat och naturvårdsavtal inom Natura 2000-området och dess närområde visas på kartan.

Länsstyrelsen
Värmland

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad, 010-224 70 00
www.lansstyrelsen.se/varmland